

14. Frumvarp

til laga um breytingar á almennum hegningarlögum 25. júní 1869 og viðauka við þau.

(Lagt fyrir Alþingi 1925).

I. kafli.

Um fjársvik og ótrúmensku.

1. gr.

Sektum, fangelsi eða allt að 3 ára hegningarvinnu skal sá sæta, er á órjettmætan hátt og til þess að auðga sjálfan sig eða aðra ranglega, kemur öðrum manni með ósönnum skýrslum eða með því að dylja atvik, er máli skifta, og hann hefði sem heiðarlegur maður eða lögum eða venju samkvæmt eða eftir sjerstökum atvikum átt að láta getið, til athafna, er valda þeim manni eða þeim, sem hann er fyrir, fjártapa.

2. gr.

Sá skal sæta hegningarvinnu allt að 6 árum, er gerist sekur um fjársvik með þeim hætti, er nú skal greint:

1. Með því að klæðast dularbúningi eða með því að látast hafa eða misbrúka opinbert vald eða opinbera skipan.

2. Með því að nota í verslunarskiftum falskt mál, mæli, vog eða merki eða stimpil á muni, er ákveðið merki eða stimpill á að veita tryggingu fyrir gæðum þeirra.

3. Með því að láta af hendi húsdýr, sem haldin eru sóttnæmri veiki.

4. Með því að láta af hendi vörur falsaðar með efnum, er gera þær hættulegar heilsu manna eða húsdýra.

5. Ef framferði sökunauts bakar þeim, er fyrir því verður, tjón er meiru nemur en 5000 krónum.

3. gr.

Sá, sem með ósönnum skýrslum eða með því að dylja atvik, er máli skifta, fær annan mann til að takast á hendur váttrygging, er hann mundi annars alls eigi hafa að sjer tekið eða þá einungis með öðrum skilmálum, skal sæta fangelsi eða hegningarvinnu alt að 3 árum.

Sá, er skemmir, eyðileggur eða skýtur undan váttrygðu verðmæti í því skyni að auðga sig eða aðra á kostnað tryggingarsala, eða krefur ranglega bóta fyrir váttrygð verðmæti, er hann kveður hafa skemst eða eyðilagst, eða fyrir óváttrygð verðmæti, skal sæta fangelsi við venjulegt fangaviðurværi eigi skemur en 3 mánuði eða hegningarvinnu alt að 6 árum.

4. gr.

Sá skal sæta sektum, fangelsi eða hegningarvinnu alt að 3 árum, er breiðir út rangar skýrslur til þess að hafa með því áhrif á verðlag vöru, verðbrjefa og annara slíkra hluta.

Sömu refsingu skal sá sæta:

1. Er býður upp á þátttöku í stofnun hlutafjelds, í lánveitingu eða öðrum slíkum fyrirtækjum á þann hátt, að hann lætur í tje rangar skýrslur um málsatvik eða dylur atvik, er máli skifta.

2. Er birtir skýrslur um nefnd fyrirtæki, sem annaðhvort eru beinlínis ósannar eða látið er ógetið í þeim atriða, er máli skifta, svo að þær eru lagðar til að afvegaleiða menn, eða lætur valdstjórninni eða öðrum, sem hlut eiga að máli, slíkar skýrslur í tje.

5. gr.

Sá skal sæta sektum, fangelsi eða alt að 1 árs hegningarvinnu, er útvegar sjer eða öðrum lán eða annað án samstundis endurgjalds eða fullrar tryggingar fyrir því, með ósönnum skýrslum eða með því að dylja atvik, er máli skifta um gjaldfærni sína eða þess, sem hann er fyrir, enda hljótist fjártjón af.

6. gr.

Sá skal sæta sektum, fangelsi eða alt að eins árs hegningarvinnu, er í því skyni að auðga sig eða aðra ranglega eða til þess að baka tjón, vanrækir hagsmuni annara, sem eru undir stjórn hans eða gæslu, eða ráðstafar slíkum málum þeirra þeim í óhag.

Ef gæslumaður hefir bakað þeim, sem hann er fyrir, verulegt tjón eða hann hefir leitast við að dylja brot sitt með rögum skilríkjum, aflað sér falsaðra skilríkja, eyðilagt eða ónýtt, falsað eða falið reikninga eða bækur eða önnur skilríki, þá skal hann sæta fangelsi við venjulegt fangaviðurværi ekki skemur en 3 mánuði eða hegningarvinnu alt að 6 árum.

7. gr.

Sá skal sæta sektum, fangelsi eða alt að 2 ára hegningarvinnu, er ráð-

atafar ólöglega með samningi til þess að auðga sig eða aðra, hlutum eða rjettindum, sem hann hefir veitt öðrum manni, eða skuldaskirteinum, enda þótt skyldan samkvæmt þeim sje að öllu eða einhverju leyti fallin burt.

8. gr.

Nú hefir maður, er til refsingar skal dæma samkvæmt 1.—7. gr., áður sætt fangelsisrefsingu fyrir eitthvert brota þeirra, er í þessum kafla eða í II. og III. kafla laga þessara getur, eða fyrir brot þau, er í 23., 24., 25. eða 27. kap. almennra hegningarlaga 25. júní 1869 greinir, og má þá hækka refsinguna um allt að helmingi af þeirri refsingu, er hann hefði hlotið annars. Sama er og, ef maður hefir áður sætt fangelsisrefsingu fyrir brot samkvæmt 1.—7. gr., en verður síðar dæmdur til refsingar samkvæmt áðurnefndum ákvæðum almennra hegningarlaga eða II. og III. kafla laga þessara.

9. gr.

Ef telja má brot, er í 1.—7. gr. getur, varða eftir atvikum að eins sektum, má málsókn niður falla, ef sá æskir þess, sem misgjört var við.

II. kafli.

Um refsivert athæfi gagnvart lánardrotnum manns.

10. gr.

Sá skal sæta sektum, fangelsi eða hegningarvinnu allt að 3 árum, er í því skyni að svifta lánardrottinn sinn eða lánardrottna sína færi á að fá kröfum sínum fullnægt eða rýra möguleika til þess skýtur undan eignum sínum, eyðileggur þær eða spillir þeim, gefur þær burt eða lætur þær af hendi undir sannvirði eða til málamynda, eða stofnar yfir þeim málamynda-rjettindi, setur þær til tryggingar óeindögudum kröfum, greiðir með þeim óeindagadar kröfur, eða kemur þeim undan á annan hátt eða dylur þær með orðum eða þögn eða gefur upp eða kannast við rangar eða lognar kröfur.

11. gr.

Refsingu, sem í 10. gr. segir, sætir sá, er í umbodi eða fyrirsvari fyrir aðra, gerist sekur um afbrot þau, er í þessum kafla greinir.

Refsingu innan sömu takmarka, sem skuldunautur eða fyrirsvarsmaður hans, sætir sá, er þiggur hag sjer til handa af hjergreindum afbrotum. Ef lánardrottinn er, skal hann þó refsilaus, nema brotið hafi verið með vitund hans við tryggingarrjettindi annars lánardrottins.

12. gr.

Nú hefir lánardrottinn veð eða önnur tryggingarrjettindi í eignum skuldunauts, en hann ráðstafar þeim eignum á þann hátt sem í 10. gr., sbr. 11. gr., segir og í bága kemur við rjett lánardrottins, og skal sökunautur þá

sæta fangelsi við venjulegt fangaviðurværi eigi skemur en 3 mánuði, enda má dæma hann til alt að 6 ára hegningarvinnu.

13. gr.

Sá skal sæta sektum eða fangelsi, er sekur reynist i eftirgreindum brotum, enda liggi eigi þyngri refsing við:

1. Ef hann stofnar nýjar kröfur sjer á hendur, greiðir óeindagaðar kröfur eða setur tryggingu fyrir þeim eða vanrækir að gera það, sem i hans valdi stendur, til að koma i veg fyrir það, að einstakir lánardrottnar hans leiti fullnustu eða tryggingar i eignum hans, öðrum lánardrottnum hans til tjóns, enda þótt hann viti eða ætti að vita, að hann er ófær til að fullnægja lánardrottnum sínum og hefir eigi líkur til að geta það.

2. Ef hann spillir gjaldfærni sinni til tjóns lánardrottnum sínum með óhófi, glæfraspilum eða þess konar, áhættufyrirtækjum, sem annaðhvort liggja fyrir utan verkahring hans, eða svara ekki til efnahags hans, eða með sjerstakri ljettúð eða óreglu i atvinnurekstri sínum eða á annan slíkan hátt.

3. Ef hann heldur eigi þær bækur eða reikninga, sem honum er eða kann að verða lögskýlt að halda, eða hann gerir ranga eða mjög óreglulega reikninga eða bækur, eða eyðileggur eða ónýtir slík skilríki eða skýtur þeim undan.

Brot þau, er i 3. lið getur, geta og varðað missi atvinnuleyfis 1 ár, eða lengur, ef miklar sakir eru.

14. gr.

Sá skal sæta sektum eða einföldu fangelsi, enda varði atferli hans eigi þyngri refsingu að lögum, er aðhefst nokkuð það i meðferð sinni á eignum, er löghald eða löggeymsla er lögð á eða aðför gjörð í, eða teknar eru til gjaldþrotaskifta eða til skifta samkvæmt III. kap. skiftalaga 12. april 1878, er brýtur bág við þannig fengin rjettindi yfir þeim eignum.

15. gr.

Út af brotum þeim, er i 10. og 13. gr. sbr. 11. gr. getur, skal mál því að eins höfða, að fógetagjörð hafi reynd verið eða gjaldþrotaskifti án þess að lánardrottnar hafi fengið krötum sínum fullnægt, nema almenningsheill krefji.

16. gr.

Nú verður maður, er áður hefir sætt fangelsisrefsingu fyrir brot samkvæmt 10.—14. gr., eða fyrir brot samkvæmt 23., 24., 25. og 27. kap. alm. hegningarlaga eða samkvæmt III. kafla laga þessara, enn sekur um brot samkvæmt 10.—14. gr., og má þá hækka refsinguna um alt að helmingi um fram það, er hún hefði orðið fyrir slíkt brot dæmt fyrsta sinni. Samskonar verkun hefir brot eftir 1.—14. gr. á síðar framin afbrot, er varða við I. og II. kafla þessara laga eða áður nefnda kapitula hegningarlaganna.

III. kafli.

Um undanskot fjár.

17. gr.

Sá skal sæta sektum, einföldu fangelsi eða alt að 3 ára hegningarvinnu, sem í því skyni að auðga sig eða aðra leggur ólöglega undir sig lausafjármuni, sem annar maður á og eru í vörslum sjálfs hans, eða synjar fyrir að hafa tekið við slíkum munum, eða afhendir, ónýtir, eyðileggur eða felur muni annara manna, sem í vörslur hans hafa komið.

Sömu refsingu skal sá sæta, er í áður nefndu skyni:

1. Skýtur hlut, sem hann sjálfur á, undan afnotum þess, sem afnotarjett á yfir hlutnum eða lögmæta kröfu til þess að nota hann.
2. Heldur fyrir fram mótteknu endurgjaldi fyrir eitthvað það, er hann skyldi inna af hendi og hann nú kemur sjer undan.
3. Leggur undir sig fasteign, sem annar maður á.

18. gr.

Nú hefir afbrot, sem í 17. gr. 1. lið segir, verið framið á þann hátt eða undir þeim skilyrðum, sem í 231. eða 245. gr. alm. hegningarlaga getur, og má þá hækka refsinguna í alt að 6 ára hegningarvinnu.

19. gr.

Nú verður maður, er áður hefir sætt fangelsisrefsingu fyrir brot samkvæmt 17. og 18. gr. eða fyrir brot samkvæmt 23., 24., 25. eða 27. kap. alm. hegningarlaga, enn sekur um brot samkvæmt 17. og 18. gr., og má þá hækka refsinguna um alt að helmingi um fram það, er hún hefði orðið fyrir slíkt brot, dæmt fyrsta skifti. Samskonar verkun hefir brot eftir 17. og 18. gr. á síðar framin brot, er varða við I. og II. kafla laga þessara eða áðurnefnda kapitula hegningarlaganna.

IV. kafli.

Um aðra refsiverða meðferð á fjárrjettindum annara manna.

20. gr.

Sá skal sæta sektum eða fangelsi, enda liggi eigi þyngri refsing við að lögum, er ranglega hagnýtir sjer eða ráðstafar fjármunum, er annar maður á rjett yfir eða kröfu til, eða er í annars vörslum, eða meinar þeim afnotin, sem rjett á til þeirra.

21. gr.

Refsingu sem í 20. gr. segir skal sá sæta:

1. Er í búi, fjelagi eða fyrirtæki, þar sem afráðið er um fjármálefni með atkvæðagreiðslu, aflar sjer ranglega færís til þátttöku í henni eða til að greiða fleiri atkvæði en honum ber, eða gerir eitthvað það, er falsar atkvæðagreiðsluna.

2. Er fær annan með brögðum eða á annan ólöglegan hátt til að greiða atkvæði á ákveðinn hátt um málefni þau, er í 1. lið getur, og sá, er undir sama skilorði þiggur eða krefur fjár til að greiða atkvæði á ákveðinn hátt.

3. Er með brögðum eða á annan ólöglegan hátt reynir að hamla því, að boðið sje í á nauðungar- eða stranduppboði eða líkum uppboðum.

22. gr.

Refsingu, sem í 20. gr. segir, skal sá sæta:

1. Er í atvinnuskyni notar sjálfur eða veitir öðrum færi á að hagnýta sjer kaupskýslu — eða rekstrar — leyndarmál atvinnustofnunar, sem hann hefir síðustu 3 árin átt hlut í eða haft atvinnu í.

2. Er ranglega og í atvinnuskyni hagnýtir sjer eða veitir öðrum færi á að hagnýta sjer kaupskýslu- eða rekstrarleyndarmál atvinnustofnunar, er hann hefir komist að fyrir ólöglegt atferli sjálfs síns eða annara.

3. Er skýrir frá atvikum, er standa í sambandi við atvinnu annars manns, enda sjeu þau löguð til að vinna þeirri atvinnu tjón og eigi sönnur að þeim leiddar.

23. gr.

Refsingu, sem í 20. gr. segir, skal sá sæta, er leita skal í umboði annara tilboða um vörur eða annað og í því tilefni heimtar eða þiggur fje fyrir að taka eða hafa tekið eitt tilboð fram yfir önnur.

24. gr.

Mál út af brotum samkvæmt þessum kafla skal því að eins höfða að sá krefjist þess, sem misgjört var við.

V. kafli.

Um okur, glæfraspil og annarskonar skylt atferli.

25. gr.

Sá, er í samningum notar sjer neyð einhvers, ljettúð, fávísku, æsku eða reynsluskort til þess að afla sjer eða öðrum eða áskilja endurgjald, sem eftir öllum atvikum stendur bersýnilega í verulega skökku hlutfalli við það, er sjálfur hann eða sá, sem hann er fyrir, innir af hendi, skal sæta sektum, og ef miklar sakir eru, svo sem það, ef kaupunautur hans er undir 18 ára aldri, ef samningum er hagað á ákveðinn hátt til að dylja hið sanna eðli ráðstöfunarinnar, ef skriflegt heit er gefið eða hátiðlegt loforð af þess hálfu, er

misgjört er við, ef sökunautur hefir áður sætt refsingu fyrir brot samkvæmt þessari grein eða hann gerir slík brot sjer að atvinnu, skal hann sæta fangelsi eða allt að 1 árs hegningarvinnu.

Sá, er leitar aðstoðar dómstóla til innheimtu ógildrar kröfu samkvæmt þessari grein, skal sæta sektum eða fangelsi.

Nú hefir greiðsla, sem refsivert var að áskilja sjer samkvæmt þessari grein, verið int af hendi, og skal þá, ef þess er krafist, dæma sökunaut til þess að skila henni eða jafnvirði hennar aftur.

Málssókn má láta niður falla, ef sá, sem misgert var við eða fyrirsvarsmaður hans, æskir þess.

26. gr.

Sá, er gerir sjer atvinnu af glæfraspilum eða að koma öðrum til þátttöku í þeim, enda sjeu þau eigi leyfð af þeim, sem að lögum eða venju samkvæmt er heimilt að veita slík leyfi, skal sæta fangelsi eða allt að 1 árs hegningarvinnu.

Nú fremur maður brotið í atvinnu sinni, og má þá dæma hann til að hafa fyrirgjört rjetti sinum til þeirrar atvinnu um lengri eða skemri tíma eða að fullu og öllu.

Í stað þess að gera vinning af glæfraspili upptækan, má dæma sökunaut til að endurgreiða hann þeim, er tapað hefir.

27. gr.

Glæfraspil skulu öll spil um peninga eða peningavirði talin, enda sje spilið þess edlis og það, sem undir er lagt svo mikils virði, að telja megi ávinningslöngunina aðalatriðið.

Veðmál, teningskast og annað slíkt skal undir sama skilorði talið til glæfraspila.

VI. kafli.

Ymisleg ákvæði.

28. gr.

Um afbrot þau, er í lögum þessum getur, gilda hin almennu ákvæði í 1.—8. og 31. kap. hegningarlaga 25. júní 1869, að svo miklu leyti sem eigi er öðruvisi ákveðið.

29. gr.

Lög þessi öðlast gildi Frá sama tíma er úr lögum numið refsíákvæði 17. kap. Þjófabálks Jónsbókar 238., 250. gr. og 26. kap. almennra hegningarlaga 25. júní 1869. Þó gilda lög þessi eigi um afbrot, sem framin hafa verið áður en þau öðluðust gildi, nema væg-

ari refsing liggí við eftir þessum lögum, enda sje málið og eigi dæmt úrslitadómi.

30. gr.

Nú hefir maður sætt dómi fyrir afhrot, sem aukin refsing liggur við eftir þessum lögum, áður en þau öðluðust gildi, og skal þá farið eftir ákvæðum 8., 16. og 19. gr., ef hann verður enn sekur um þau brot.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Í Neðri deild Alþingis 1914 var samþykkt tillaga til þingsályktunar um að skora á stjórnina, meðal annars, að taka til endurskoðunar 26. kafla hinna almennu hegningarlaga frá 25. júní 1869, og leggja fyrir næsta Alþingi á eftir frumvarp til laga um breyting á þessum kafla.

Umgetin endurskoðun var svo framkvæmd, með því að það var viðurkennt, að framangreindur kafla hegningarlaganna, sem hefir að geyma fyrir-mæli um fjársvik og ýmsar aðrar skyldar athafnir, væri orðinn að ýmsu úreltur. Bæði er það, að í hann — og reyndar hegningarlögin í heild sinni — vantar ýms ákvæði, er nýrri refsilög hafa og sjálfsagt er eða heppilegt að setja og svo er hann að efnisskipun til eigi svo sem æskilegt væri. Það varð þó ekki úr því, að frumvarp þetta, er þá var samið, yrði lagt fyrir Alþingi, fyr en nú, líklega af því, að talið hefir verið, að hegningarlögin öll þyrftu meira eða minna endurskoðunar við, ekki síður en þessi eini kafla.

Með því að gagngerð endurskoðun á hegningarlögunum er ekki hyrjuð, og vera má að hún dragist nokkra hríð enn, þá þykir rjett að draga það ekki lengur, að leggja frumvarp þetta fyrir þingið.

Í hegningarlögunum er engin almenn regla um afbrotategund þá, er þar getur aðallega. Þar er engin skilgreining á hugtakinu svik eða fjársvik í refsirjettarmerkingu, eins og nýrri hegningarlög hafa. Í hegningarlögum vorum eru aðeins greind nokkur tilfelli, eða nokkur dæmi upp á þessa afbrotategund, og svo sagt, hvernig refsa skuli þeim, sem fremur þau brot, sem sjerstaklega eru nefnd. Talning dæma, svo sem hegningarlögin hafa, getur aldrei orðið nálægt því tæmandi. Af þessu leiðir það, að þau tilfelli, er hegningarlögin nefna eigi, verða annaðhvort refsiverð samkvæmt analogiu þeirra tilfella, er nefnd eru, eða refsilaus. Og vegna hinna ströngu skilyrða, sem sett eru í 1. gr. hegningarlaganna til analogiskrar notkunar þeirra, hlýtur að fara svo, að mýmargar athafnir, sem samkvæmt almenningsálitinu ættu að baka refsingu, og samkvæmt refsilögum annara þjóða eru refsiverðar, varða hjer eigi við lög.

Í 26. kap. hegningarlögunna eru hins vegar ákvæði um ýms brot, sem eigi heyra undir hugtakið fjársvik, eins og fræðimönnum nú kemur saman um að skilgreina það, enda þótt slík brot megi heimfæra undir »svik« í hinni rúmu merkingu, sem það orð hefir eftir almennri málsvenju hjer á landi.

Eins og drepið var á, vantar í hegningarlög vor ákvæði um mörg brot eða yfirsjónir, sem almenningsálitið telur engu vitaminni en sum þau, er lögð er refsing við í lögum, og refsilög annara þjóða hafa fyrirmæli um. Þetta á eigi að eins við þau afbrot sum, er til fjársvika í lagalegri merkingu heyra, heldur einnig um mörg önnur, sem alls eigi heyra þar undir, en eru þeim þó að nokkru leyti skyld eða jafnvel skyldust allra brota. Í sambandi við endurskoðun 26. kap. hegningarlögunna þykir hlýða að setja ákvæði einnig um slík brot. Og eru hin helstu þeirra talin í IV. og V. kafla frumvarpsins.

Að öðru leyti verður gerð nánari grein fyrir hverju einstöku ákvæði í frumvarpinu í athugasemdum við einstaka kafla þess og greinar.

Um I. kafla.

Í þessum kafla eru tekin: 1) Þau brot, er heyra undir hugtakið »fjársvik«, ef það er á sama hátt skilið og afmarkað og fræðimenn og nýrri hegningarlög gera (Sbr. Goos, Den danske Strafferets specielle Del II. 451—452, 469—470, v. Liszt, Deutsches Strafrecht bls. 448 o. s. frv.). »Fjársvik« ná í þessum kafla yfir þau brot, sem í hegningarlögum Norðmanna eru heimfærð undir »Bedrageri« og í hegningarlögum Þjóðverja undir »Betrug« (sjá 26. kap. í hegnl. Norðm. og 22. kap. í hegnl. Þjóðverja). 2) Nýja tegund brota, sem eigi eru sjerstök fyrirmæli um í islenskum hegningarlögum, og nefnd er heitinu »Ótrúmenska«. Bæði norsku og þýsku hegningarlögin hafa þessar tegundir brota, »fjársvik« (Bedrageri, Betrug) og »ótrúmensku« (Utroskab, Untreue) í sama kapitula, og er þeirri niðurskipun fylgt hjer.

Um 1. gr.

Gildandi hegningarlög vor hafa eigi að geyma skilgreiningu á hugtakiinu »svik«, er stendur í yfirskrift 26. kapitula, eins og áður er vikið að. Í 270. gr. norsku og 267. gr. þýsku hegningarlögunna er hugtakið »Bedrageri« og »Betrug« skilgreint og á sama hátt er gert hjer. Sömu skilgreiningu hefir refsilaganefnd Dana tekið í 290. gr. refsilagauppkasts sins, með þeirri viðbót þó, að þar er tekið með, ef maður misbrúkar æsku, fávisku og annað slíkt þess, er maður á við.

Samkvæmt skilgreiningu hugtaksins fjársvik getur ekki verið um þau afbrot að tefla, nema annar maður auðgist á kostnað hins. Og ávinningurinn á að vera ólöglegur. Sá, sem að eins fer rjetti sínum fram, verður vítalaus af því. Og sá, sem einungis fær af skuldunaut sínum það, sem hann átti lögmeitt tilkall til, t. d. greiðslu skuldar verður eigi sekur um fjársvik, jafnvel þótt hann fái skuldunaut til þess að greiða með ósannindum eða því um líku. —

Meðalið til þess að fremja fjársvik verður að vera fólgið í ósannindum, vitandi rangri skýrslu um atriði, sem máli skifta þann, er leiðist til einhverrar ráðstöfunar, eða eftir atvikum í því að dylja samskonar atriði. Það hlýtur auðvitað að vera álitamál oft og einatt, hversu rik skylda hvílir á mönnum að herma rjett frá um atriði, sem til greina geta komið í viðskiftum manna á milli. Hvarvetna þess, er ætla má, að maður hefði eigi gert einhverja ráðstöfun, ef honum hefði verið kunnugt um atriði, sem kaupunautur hans vissi um og hlaut sjálfur að telja veruleg, en skýrði honum þó ekki frá, þá mundi hann oft verða sekur um fjársvik. Tilætlunin er auðvitað ekki, að allskonar miður áreiðanlegar skýrslur geti varðað refsingu. Fyrst og fremst er það, að heilvita menn taka sumum slíkum skýrslum með varúð, t. d. venjulegum verslunarauglýsingum. Þar með er vitanlega alls eigi sagt, að slíkar og aðrar auglýsingar um vörur eða verk geti eigi bakað þeim refsingu, er kemur öðrum, sem treysta auglýsingunum, til að kaupa við sig á þeim grundvelli. Það er ekki nauðsynlegt, að sökunautur hafi upphaflega komið inn rangri hugmynd hjá kaupunaut sínum. Hitt er nóg, ef hann leiðrjettir hann ekki, svo framarlega sem hann sá, að hann byggir ráðstöfun sína á slíkum röngum grundvelli. En hjer er vitanlega mjótt mundangshófið, og verður það dómstólanna að skera úr því hverju sinni, hvers krefja ber í þessu efni. Stundum geta lög eða venjur skorið úr, hver sannsöglis- eða fræðsluskylda hvili á mönnum um ákveðnar tegundir viðskifta og getur þá sá orðið sekur, er eigi fullnægir þar gerðum kröfum. Og svo verður að taka til greina, hvernig ástatt er um kaupunaut. Einn trúir því, sem annar mundi ekki trúa, hvort sem slíkt er að kenna fáfræði, æsku eða öðru, og geta því sömu ósannindin orðið ósaknæm gagnvart einum, þótt þau verði refsiverð gagnvart öðrum. Því er það fjársvik og heyrir undir þessa grein, þótt maður beri fram svo og svo ósennileg ósannindi, ef hinn trúir þeim og það er ákvörðunarástæða fyrir hann, að það sje satt, sem hinn segir honum. Því getur afbrot það, er í 257. gr. alm. hegningarlaga greinir (signingar, særingar o. s. frv.) verið refsivert samkvæmt þessari grein.

Það er einsætt, að ákvæði greinarinnar taka einnig til þess, ef maður ákvarðar ótakmarkaðan fjölda manna á þann hátt sem í greininni segir til fjárráðstöfunar, er veldur ólögumætum gróða á aðra hlið og tapi á hina, t. d. almenn framboð eða útboð, þátttaka í fyrirtækjum o. s. frv.

Það felst í orðum gr., að ráðstöfunin þarf eigi að valda þeim fjártjóni, sem ákvarðar sig til að gera hana eða framkvæmir hana. Þetta gildir eigi að eins um eiginlega umboðsmenn, fjárhaldsmenn, stjórnendur fjelaga eða stofnana, heldur getur það líka náð til þess, ef þeir, sem úrskurða eiga mál manna, svo sem dómarrar, matsmenn, umboðsvöldin o. s. frv. verða að úrskurða mál eftir röngum skýrslum annars aðilja og þar með baka hinum tjón, svo framarlega sem einhver takmörk eru fyrir því, hversu rangt aðili megi skýra frá málavöxtum þegar mál hans á að sæta slíkri úrlausn.

Samkvæmt framanskráðu heyra þessi ákvæði almennra hegningarlaga undir þessa grein:

253. gr. 1., 2. og 3. og (að nokkru) 4. l.

254. gr. 2., 3., 4. (að nokkru), 5. og 6. l.

257. gr.

258. gr.

259. gr. (að því leyti, sem ýms tilfelli, er heimfærð hafa verið af dómstólunum undir hana, kunna að heyra undir eiginleg fjársvik), og

261. gr. (en við því broti er lögð sérstök refsing í 3. grein).

Þar sem svo margsháttar brot heyra undir greinina, smærri og stærri, verður að breyta refsingunum frá því, sem ákveðið er í 353. gr. alm. hegningarlaga. Er það og í samræmi við 258. (og 259.) gr. Þar sem greinin tekur yfir þau brot, er í 258. gr. getur, virðist sjálfsgagt, að heimila dómstólunum að beita vægustu refsingum, sem lög leyfa, ef þeim finst ástæða til.

Um 2. gr.

Samskonar ákvæði eru í 271. gr. norsku hegningarlaganna. Þar er þó lágmark tjónsins sett 1000 krónur, en hjer 5000. Ástæða þess að hjer er sett 5000 kr. lágmarkið er sú, að oft getur það verið tilviljun ein, hvort tjónið er mikið eða lítið. Aðalatriðið frá refsirjettar sjónarmiði er öllu heldur hitt, hversu mikið tjón sökunautur hefir ætlað sjer að valda eða getur búist við að valda. Hins vegar verður þó á það að lita, að oft er ástæða til að taka stærð tjónsins til greina, og því má telja rjett að hafa svipað fyrirmæli og það sem hjer er um að ræða.

Þýðing þessarar greinar er sú, að refsingin verður ekki minni en hegningarvinna, ef verknaðurinn er framiinn á þann hátt, er greinin getur eða bakar slíkt tjón.

Um einstaka liði gr. athugast:

1. Það er ein sjerstök aðferð til að koma fram svikum að klæðast dularklæðum, því að með því dylur maður, eða reynir að dylja, hver hann er og gefur sig út fyrir annan en hann er. Það er meira en að eins segjast vera annar en hann er. Líkt er að segja um það, ef maður kveðst hafa opinbert vald, en hefir ekki, og notar sjer það til að koma fram sviksamlegum verknaði. Ennfremur er tekið með það, ef maður að visu hefir slíkt vald, en misbrúkar það í sviksamlegum tilgangi. Við því að taka sjer opinbert vald og að misbrúka opinbert vald eru að visu lagðar refsingar, hinu fyrri í 108. gr. alm. hegningarlaga, og hinu síðara í 13. kapítula þeirra, í ýmsum greinum. En engin þau ákvæði brjóta bág við hér greint ákvæði, enda er varnagli sleginn, þar sem með þarf, um það, ef atferlið varðar þyngri refsingu samkvæmt öðrum ákvæðum. 108. gr. t. d. á eigi við eingöngu, ef maður fremur sviksamlegt athæfi með því að taka sjer opinbert vald. Og líkt er að segja um aðrar greinar í hegningarlögnum, er þetta efni varða.

2. Hjer er um hrein fjársvik að tefla, en aðferðin talin sjerstaklega hættuleg og refsiverð, og eiga nú að sæta refsingu samkvæmt 279. gr. 1. mgr. og 280. gr. 1. mgr. alm. hegningarlaga. En þessar greinar geta þó allar staðist samhliða, því að 279. og 280. gr. hegningarlaganna hafa að geyma ákvæði um sjerstaka tegund glæpa, og ekki skilyrði þar til þess að glæpurinn sje fullframinn, að nokkur sjerstakur hafi beðið tjón af verknaðinum, líkt og á sjer stað um skjala og peningafals.

3. Í 294. gr. hegningarlaganna er að vísu ákvæði um það, ef næmum sjúkdómum er dreift út meðal húsdýra af ásettu ráði. En það er einnig sjerstakur glæpur, og þar þarf enginn auðgunartilgangur að vera og engin fjársvik. Og geta því ákvæði þessarar greinar og 294. gr. hegningarlaganna staðist báðar saman í lögum.

4. 280. gr. hegningarlaganna hefir einnig ákvæði um vörufals, en þar er eigi skilyrðið, að auðgunartilgangur eða fjársvik hafi átt sjer stað, og mega því ákvæði þessarar greinar og nefnd gr. hegningarlaganna vel samrýmast.

5. Vísast til þess, er í upphafi er sagt um þessa grein.

Um 3. gr.

1. mgr. þessarar greinar svarar til 261. gr. alm. hegningarlaga. Þegar 1. gr. frv. og þessi gr. eru bornar saman, þá kemur fram sá munur, að eftir þessari grein er brotið fullframið, enda þótt tryggingarsali hafi ekkert tjón beðið af framferði tryggingarkaupa. Ástæða þessa sjerákvæðis um váttryggingu er vitanlega sú, að rikari freisting er fyrir menn til að beita þar sviksamlegu atferli en viðast annarsstaðar af því að hinn aðilinn á oftast sjerstaklega ilt aðstöðu, á sjerstaklega erfitt með að sannreyna skýrslur tryggingarkaupa, og verður því að byggja á þeim. Þess vegna hvílir sjerstök ströng sannsöglis-skylda á tryggingarkaupa, og á hjer einkum við, að hann má engin atvik dylja, er máli kunna að skifta.

2. málsgr. hefir einnig ákvæði, er sumpart mundu falla undir 261. gr. alm. hegningarlaga og sumpart undir 283. gr. 2. mgr. þeirra.

Greinin nær til trygginga hvefrrar tegundar sem eru, bruna-, sjó-, líf-trygginga o. s. frv., að því leyti sem við hverja tryggingartegund getur átt. Þess skal sjerstaklega getið, að bótakrafa fyrir óváttrygt verðmæti eða hagsmuni er væntanlega einkum titt um lausafjárnváttrygging, en síður um annarskonar, t. d. hús, líftrygging o. s. frv. Auðvitað er hjer sem annars, að orka kann tvímælis, hvort verðmæti fellur undir ákveðinn váttryggingarsamning, og mismunandi skoðun á því eða ef manni skjátlast þar um, þá getur það afsakað framkomu hans gagnvart tryggingarkaupa.

Ákvæði þessarar greinar eru sams efnis og tilsvarendi fyrirmæli í 272. gr. norsku hegningarlaganna.

Um 4. gr.

Í almennum hegningarlögum 25. júní 1869 er ekkert, er svari til ákvæða þessarar greinar. Í 273. gr. norsku hegningarlaganna eru þar á móti samskonar reglur.

Brot þau, sem í þessari grein segir, eru fullframin, þegar skýrslan er í tje látin, án þess það þurfi að hafa verið gert í auðgunartilgangi eða að nokkur hafi beðið tjón. Að því leyti fer ákvæði greinarinnar út fyrir eiginleg svik, eins og hugtaksskýringin í 1. gr. afmarkar það hugtak.

Það er eigi nauðsynlegt eftir orðalagi greinarinnar, að skýrsla um atvik, er haft geta áhrif á verðlag vöru o. s. frv.. sje birt opinberlega. Það sýnist nægilegt, að svo sje með hana farið, að hún komist til fleiri eða færri

þeirra manna, er nota mundu sjer af henni. Greinin tekur til allrar verslunarvöru, þ. e. hlutir, sem eru verslunarvara í verslunarrjettar merkingu. Einstakur ákveðinn hlutur, t. d. hestur, mundi eigi alment geta talist verslunarvara, enda þótt hann væri til sölu. Þar á móti væru hestar það alment. Samskonar takmörkun verður að gera um verðbrjef. Skuldabryf útgefið af einstakling er ekki »verðbrjef« í þeirri merkingu, sem það er hjer haft. Þar á móti hlutabryf, skuldabryf landssjóðs, bæjar- og sveitafjelaga, bankanna o. s. frv. Ákvæðið nær til »annara slíkra hluta«, að eins ef þeir ganga kaupum og sölum á svipaðan hátt og verslunarvörur. Annars verður það hlutverk dómstólanna að úrskurða þesskonar atriði.

Fyrirmæli það, sem í 1. lið greinir er hugsað sett í því skyni að vernda menn fyrir ósönnum skýrslum og skrumi því, sem eftir reynslu annarstaðar er helst til titt, þegar boðið er til þátttöku í ýmiskonar atvinnufyrirtækjum. Enda má ætla, að þingsályktunartillagan 1914 hafi jafnframt átt við ákvæði, er stefndu í einhverja slíka átt. Þar sem ennfremur er talað um lánveitingar, er átt við þær lánveitingar, sem almenningi er boðið upp á að taka þátt í, t. d. til bæjar- og sveitarfjelaga o. s. frv. Um það, hverskonar tilmælin þurfi að vera, nægir að visa til þess, er sagt var áður um útbreiðslu skýrslna.

2. liður hefir ákvæði, sem eiga að vernda menn fyrir ósönnum skýrslum um þegar stofnuð fyrirtæki. 1. liður nær til þess, er verið er að stofna þau eða ætlað er að gera það, en 2. liður miðar til þess að vernda menn fyrir skiftum við þessi fyrirtæki á röngum grundvelli eftir að þau eru komin á fót.

Loka-ákvæði 2. liðs er samskonar efnis og 156. gr. almennra hegningarlaga, en þar sem sú grein er miklu viðtækari, stendur hún að sjálfsgöðu óhöggðu.

Um 5. gr.

Ákvæði samskonar og þessi grein er í 274. gr. norsku hegningarlaganna, en í gildandi íslenskum hegningarlögum er ekkert, sem til þess svarar. 253. gr., 4. l. er alt annars efnis, og miklu þrengra. Brot, er undir þessa (5.) grein heyra, eru að því leyti ólík brotum, er undir aðalreglu 1. gr. frv. falla, að þau þurfa ekki í öndverðu að vera framin í auðgunarskyni. Hinsvegar eiga brot samkvæmt 1. gr. og 5. gr. sammerkt í því, að þau eru ekki fullframin, nema fjártjón hafi hlotist af þeim fyrir þann, sem misgert var við. Greinin tekur bæði til svonefnds láns til eignar og til hvers annars, er endurgjald skal greitt fyrir í peningum eða peningavirði. Það heyrir eigi undir ákvæði greinarinnar, ef maður fær annan til að láta af hendi við sig verðmæti með ósönnum skýrslum um annað en gjaldþolið, t. d. vekur meðaumkun hans og fær hann á þann hátt til ráðstöfunar.

Um 6. gr.

Hjer er tekið brot það, er heimfært er undir hugtakið »Utroskab« í norsku hegningarlögunum (275. gr.) og »Untreue« í hinum þýsku (266. gr.). Ákvæðið nær til allra, sem samningi samkvæmt, svo sem venjulegir umbodds-

menn, forstjórar eða starfsmenn einkastofnana, eða þeir er óbodið annast málefni annars manns (negotiorum gestor), gæta annara manna hagsmuna. Sama er um þá, er fara með mál annara samkvæmt opinberu umboði eða skipun, svo sem fjárhaldsmenn. Um embættis- og sýslunarmenn gilda jafnhliða ákvæði 13. kap. hegningarlaganna og koma þau til greina hvarvetna þess er þau eiga við, en ella ákvæði þessarar greinar.

Í annari málsgrein eru tekin tilfelli, sem sjerstaklega þykja refsiverð, og því sett lágmark refsingar annað en hið venjulega (sektir).

Um 7. gr.

Þessi grein hefir að geyma sjerstakt ákvæði um ótrúmensku, og tekur yfir svipað og 255. gr. almennra hegningarlaga gerir nú. Greinin á alment við það, ef maður ráðstafar með samningi ólöglega verðmæti, sem hann hefir látið annan fá til eignar eða réttinda yfir, svo sem tvisala, veðsetning, er brýtur bág við aðra veðsetningu o. s. frv. Ákvæðið um ráðstöfun skuldaskirteina stendur í sambandi við gildandi reglur í tilsk. 9. febr. 1798 og reglur þær, sem af fyrirmælum hennar eru leiddar. Samsvarandi ákvæði og í þessari grein eru í 276. gr. norsku hegningarlaganna.

Um 8. gr.

Í gildandi hegningarlögum vorum er ekkert alment ákvæði um itrekun brota, nema að því leyti sem 58. gr. segir, að taka skuli tillit til undanfarinnar hegðunar sökunauts. Um einstök brot eru þar á móti sjerákvæði, sjá 232, 233., 234., 240., 241., 242., 243., 245., 248., 249., 253. og 279. gr. En öll þau brot, sem í I.—III. kafla laga þessara getur, eru sín á milli svo skyld og svo skyld brotum þeim, er í 23., 24., 25. og 27. kap. hegningarlaganna getur, að rjett þykir að veita dómstólunum heimild til hækka refsinguna eins og í greininni segir, þannig að t. d. 2 ára hegningarvinna hækkar, ef um itrekun er að tefla, í 3 ára hegningarvinnu o. s. frv. Auðvitað haldast skilyrði hegningarlaganna hin sömu og verið hafa til þess að itrekunarrefsingu megi beita, sbr. einkunn 62. gr. alm. hegningarlaga.

Um 9. gr.

Þar sem ákvæði 1.—7. gr. taka einnig til mjög smávægilegra afbrota, meðal annars þeirra, er nú heyra nndir 258. gr, alm. hegningarlaga, þykir rjett að heimila valdstjórninni að láta málsókn niður falla út af brotum, sem in concreto varða að eins sektum eftir áliti hennar, ef sá óskar þess, sem misgert er við. Og fer þetta í sömu átt sem ákvæði 258. gr. hegningarlaganna.

Um II. kafla.

Hjer er safnað þeim refsireglum, er miða til þess að vernda lánardrotna gegn fjárprettum og öðru slíku af hendi skuldunauta, og 262—265. gr.

hegningarl. ræðir nú um. Þessar athafnir eru taldar í 27. kap. norsku hegningarlaganna og kallaðar »Forbryðelser i Gjældsforhold«, og í 24. kap. þýsku hegningarlaganna undir nafninu »Bankerutt«.

Um 10. gr.

Í þessari grein er að nokkru leyti samskonar ákvæði sem í 262. og 263. gr. hegningarlaganna. En þar að auki er hjer fyrirmæli um það, ef maður spillir eða eyðileggur eignir sínar til þess að þær megi ekki koma lánardrotnum hans að gagni. Er hjer því auðsætt, að verknaðurinn þarf eigi að vera framinn í því skyni að bæta fjárhag nokkurs manns. Um eitt þeirra tilfella, sem í þessari grein getur, er ennfremur ákvæði í 254. gr. 7. lið hegningarlaganna (málamynda-sala o. frv.). Það er eigi refsivert, þótt skuldunautur greiði eindagaðar kröfur, eftir þessari grein. En það getur varðað refsingu eftir 13. gr. 1. lið, svo framarlega sem skuldunautur gerir ekki það, sem í valdi hans stendur til að afstýra því að einstakir skuldheimtumenn hans fái leitað fullnægju í eignum hans á kostnað annara lánardrotna hans. Það er ekki refsiskilyrði hér, að maður sé orðinn gjaldþrota eða sjái gjaldþrot fyrir, heldur málshöfðunarskilyrði samkvæmt ákvæðum 15. gr. Afbrotið er fullframið, þegar sökunautur hefir aðhafst það, sem greinin telur og í þar nefndu skyni, og þess er ekki krafist, að tjón leiði af. Samskonar ákvæði eru í 281.—283. gr. norsku hegningarlaganna.

Um 11. gr.

Þessi grein tekur til þeirra, er í umboði annara fara með fjármál þeirra, forstjóra stofnana og fjelaga, og sýnist það sjálfsagt. Ennfremur virðist rjett að taka af allan vafa um það, hvenær þeir skuli sæta refsingu, sem þiggja hag af atferli sökunauts. Ef það er maður, sem eigi hefir þurft í þessu sambandi að gæta fjárhagsmuna sinna, sýnist hann, ef innri skilyrðin eru til þess, jafnan eiga að sæta refsingu. Ef hann er þar á móti einn lánardrotna, þá rekur hann rjettar sins, og er því afsakanlegt, þótt hann t. d. taki við greiðslu upp í kröfu sína, ef eigi eru með vitund þar með skert tryggingarrjettindi annara lánardrotna. Orðalag gr. (»refsinga innan sömu takmarka«) á að merkja það, að há- og lágmark refsingar sje hið sama og um aðalmanninn gildir, en hitt er á valdi dómarans, að ákveða refsinguna in concreto lægri en þá refsingu, er aðalmaðurinn hlýtur.

Um 12. gr.

Hjer eru tekin fram tilfelli, þar sem sakir eru sjerstaklega miklar. Ákvæði þessarar greinar standa í sambandi við 7. gr. að því leyti sem í báðum ræðir um stofnun rjettinda yfir eignum, er brjóta hág við áður veitt rjettindi. En sá er munur, að hjer er eigi krafist, að brotið sje framið í auðgunartilgangi, heldur er nóg að það sje framið til að skaða lánardrottinn. Í 7. gr. á ráðstöfunin að vera gerð með samningi, en hjer er þess eigi þörf. Þessi gr. tekur aðeins til lánardrotna, en 7. gr. til annara.

Um 13. gr.

Fyrirmæli þessarar greinar ganga í sömu átt og 264. og 265. gr. almennra hegningarlaga, 285.—287. gr. norsku hegningarlaganna og 281.—283. gr. þýsku hegningarlaganna. Samkv. hegningarlögum vorum er það skilyrði til refsingar, að bú sökunauts sje tekið til gjaldþrotaskifta, en því skilyrði er slept hjer í samræmi við 10. og 11. gr.

Um einstaka liði þessarar greinar athugast:

1. Innra skilyrðið er hjer vitund sökunauts um eða rjettmæt krafa til vitundar hans um vanfærni sina til að geta fullnægt á gjalddaga kröfum þeim, sem á honum hvila, eða það, að hann hafði eigi likur til að geta það. Sá timi, sem hjer skiftir máli, er gjalddaginn. Þótt maður geti nú eigi greitt skuldir sínar, má vera, að hann hafi fullar likur til að geta það á gjalddaga, og sje því alveg vitalaus þótt hann hafist það að, er hjer segir. Lokaákvæði þessa töluliðs er alveg nýtt í íslenskri löggjöf, og gerir mönnum undir vissu skilorði skylt að framselja bú sitt til gjaldþrotaskifta. Sá, sem löglega er krafist aðfarar hjá, hefir eigi að lögum annað færi til að afstýra því en annaðhvort að greiða kröfuna eða lýsa sig gjaldþrota, nema ef svo er að hann geti með áfrýjun aðfararheimildarinnar frestað aðför. Eftir atvikum getur það verið unt fyrir hann að afstýra aðför með greiðslu og sú greiðsla má ekki — og þarf ekki heldur — brjóta bág við ákvæði 10. greinar, og er það þá vanrækslu hans að kenna, t. d. ef hann lætur hjá liða að innheimta útistandandi skuldir, sem fyrir þá sök fyrnast. Þar á móti getur það verið refsivert, ef hann stofnar nýjar kröfur til þess að greiða með skuld, til þess að afstýra aðför, ef sú kröfustofnun er óhagfeldari öðrum skuldheimtumönnum hans en sú krafa, er hann er krafinn til fullnægju á.

2. Er í nokkurn veginn samræmi við 265. gr. núgildandi hegningarlaga. Þó eru refsiskilyrðin vægari, auk þess sem áður segir um gjaldþrotaskilyrðið, enda getur refsingin orðið vægari, sektir í stað þess, að fangelsisrefsing liggur við samkvæmt 265. gr. alm. hegningarlaga.

3. Þessi ákvæði svara til 264. gr. almennra hegningarlaga. Þó er hjer lögð sama refsing við, ef maður skýtur undan, ónýtir eða eyðileggur bækur sínar.

Jafnframt þessu ákvæði heldur 8. gr. laga nr. 53, 11. júlí 1911 gildi sínu. Samkvæmt þeirri grein gilda engin slik ákvæði um málshöfðun, sem ætlast er til að gildi um hjergreind afbrot eftir 15. grein.

Um 14. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru einskonar viðbót við 12. gr., því að verknadur, sem við báðar varðar, hefir sömu ytri einkenni, en 14. gr. á því að eins við; ef eigi hefir verið sá tilgangur með verknadinum, sem í 10. gr. er lýst.

Um 15. gr.

Hjer eru sett rikari skilyrði til málshöfðunar en í hegningarlögunum, eða rjettara sagt, hjer er það málshöfðunarskilyrði, sem þar er refsiskilyrði, heyrir til ytri atvika við brotið. Þó er þetta skilyrði, að árangurslaus fógeta-

gerð hafi verið reynd o. s. frv., eigi sett sem skilyrði málshöfðunar samkvæmt 12. gr., og gildir því um hana 300. gr. hegningarlaganna. Ástæða þessa munar er sú, að brot þau, er 12. gr. tekur yfir, eru stærri venjulega en hin, enda í fullu samræmi við gildandi refsilög, sbr. 255. gr. alm. hegningarlaga, sbr. við 300. gr. sömu laga, að binda málshöfðun engum sjerstökum skilyrðum.

Loks er ákvæði um það, að mál megi þó höfða út af brotum þeim, sem í 10. sbr. 11. gr. og 13. gr. getur, ef almenningsheill krefur, enda þótt eigi hafi enn komið til aðfarar eða annara þeirra dómsgjörða, sem í greininni segir. Valdstjórnin úrskurðar þetta atríði að sjálfsgöðu. Hugsunin með því að veita þessa heimild er sú, að verið getur, að svo mjög kveði að þeim yfirsjónum, sem í nefndum greinum getur, að eigi sje rjett að látnar sjeu afskiftalausar af hálfu valdstjórnarinnar.

Um 16. gr.

Visast til þess, er áður segir um 8. gr.

Um III. kafla.

Hjer er um þau brot talað, er í norsku hegningarlögum eru nefnd »Underslag« (255. gr.) og í hegningarlögum Þjóðverja »Unterschlagung« (246. gr.). Og í Uppkasti dönsku refsilaganefndarinnar eru þau nefnd »Underslæb«. Í fornu lagamáli íslensku er haft »undanskot fjár« yfir athafnir þær sumar, sem hjer er um að ræða. Og er því heiti haldið hjer. Í daglegu tali eru ýmsar þessar athafnir nefndar stuldur úr sjálfs sins hendi. En undanskot fjár sýnist vera betra samheiti á afbrotunum, því að sökunautur dregur sjer hlutina eða umráð þeirra með því að skjóta þeim undan umráðum þess, sem þau á, eða firrir hann færi á að ná þeim til sín.

Sum þessara brota heyra nú undir 250., 254. og 255. gr. almennra hegningarlaga, og hafa því að sumu verið sett á bekk með ólögumætri meðferð á fundnu fje og því um líku, og að sumu verið talin til svika. En í nýrri refsilögum eru þau talin skyldust þjófnáði og gripdeild, og tekin sjer sem sjerstök tegund auðgunarbrot.

Samhliða ákvæðum þessa kafla standa óhöggud fyrirmælin í 249., 251. og 252. gr. hegningarlaganna um fundið fje og skyld afbrot.

Um 17. gr.

Í upphafi greinarinnar er aðalreglan, og nær hún til þeirra athafna, sem 250. og 254. gr. 1. lið og 255. gr. tekur yfir, að því leyti sem í henni er talað um það, að maður leggi undir sig eignir annars manns, sem honum er trúað fyrir. Samskonar fyrirmæli eru í 255. gr. í hegningarlögum Norðmanna. Að því leyti sem munir þeir, sem um er ræða, hafa komið í vörslur manns samkvæmt trúnaðarstöðu, er hann hefir á hendi fyrir annan mann, þá gæti sami verknaður sem hjer ræðir um einnig heyrt undir 6. gr. En hjer er gert

ráð fyrir meiri háttar afbrotum og refsingin getur því orðið þyngri en eftir 6 gr., sem einnig tekur yfir fjölmörg tilfelli, sem þessi grein nær hvergi til. Annars verður það dómstólanna að leysa úr spurningum um takmörk milli þessara tveggja greina.

Innri skilyrði refsingar samkvæmt þessari grein eru hin sömu sem í 1. gr. segir um fjársvik, en hið ytra er munur milli athafna samkvæmt 1. gr. og þessari grein, Og er sá munur fólgin í aðferðinni við framkvæmd verknadarins. Fjársvikum í þrengri merkingu, þeim er í 1. gr. segir, er framkomið fyrir ákvörðun þess, er fyrir svikunum verður, ákvörðun sem byggist á ósannindum sökunauts, en hjer fremur hann athöfnina einhliða. Brotið er fullframið, þegar maður hefir í því skyni að auðga sig eða aðra slegið eign sinni á hlutinn, synjað fyrir móttöku hans, afhent, ónýtt, eyðilagt eða falið hann, Afhendi maður, eyðileggi eða feli maður hlutinn án þess að gera það til að auðga sig eða aðra, heyrir brotið eigi undir þessa gr. Með þessu er ekki sagt, að það verði ávalt refsivert eftir greininni, þótt maður hagnýti sjer muni annars manns, sem í vörslum hans eru, jafnvel þótt í auðgunartilgangi sje gert. Hlutturinn þarf ekki fyrir það að rýrna svo að nokkru nemi, og brotið fellur ef til vill undir 20. gr. Og ef maður eyðileggur eða ónýtir hlut, sem annar maður á í vörslum hans án þess að hafa sjálfur eða geta haft og án þess að aðrir hafi eða geti haft fjárhagnað af, t. d. ef hlut er kastað í eld og honum brent, þá heyrir það ekki undir greinina. Það er heldur eigi refsivert eða þarf eigi að vera refsivert eftir þessari grein, þótt maður hagnýti sjer tegundarákveðna muni, sem í vörslur hans hafa komið, svo framarlega sem hann skilar aftur sömu mergð af sömu gæðum á rjettum tíma og eigi hefir verið tilgangurinn upphaflega að draga sjer verðmætið. Þesskonar athöfn getur eftir atvikum heyrð undir 20. gr. frumvarpsins.

Það skiftir ekki máli, hvernig hlutur er kominn í vörslur sökunauts, samkvæmt orðalagi greinarinnar, hvort honum hafi verið faldir munir til geymslu, að láni eða veði o. s. frv. eða hann hefir upphaflega tekið hlutinn í misgripum eða haldið að hann væri alveg yfirgefinn (resderelicta), en eigandi gefur sig fram og kallar eftir honum, eða hlutturinn er af tilviljun kominn í vörslur hans. Þó leiðir það af því, sem áður er sagt um áframhaldandi gildi 249., 251. og 252. gr. almennra hegningarlaga, að ef hlutur er kominn í vörslur manns á þar nefnda háttu, gilda ákvæði þeirra greina. Það skiftir eigi máli, hvernig tegundar hlutturinn er, ef lausafjármunur er, enda sje til þess ætlast, að eignarrjettur hins haldist. Því getur verið refsivert að leggja undir sig depositum irregulare svo nefnt, eftir ákvæðum greinarinnar. Það er ávalt skilyrðið, að annar maður eigi hlutinn. Ef svo er eigi, getur athöfnin orðið refsiverð samkvæmt 1. eða eftir atvikum 2. tölulið þessarar greinar, eða 12. eða 14. gr., eða ef til vill 20. gr.

Í tölul. 1—3 í síðara hluta gr. eru talin tilfelli, sem skyld eru, en mundu þó eigi falla undir aðalákvæði hennar.

Um 1. tölul. er þess að geta, að ákvæði hans getur jafnt átt við, hvort sem hlutturinn er í vörslum eiganda eða annara, nothafa eða annars manns. Takmörkin milli ákvæða 1. tölul. og 20. gr. felast í því, að eftir 1. tölul. þess-

arar greinar er refsiskilyrðið, að brotið sje framið í auðgunarskyni, en þess er eigi krafist í 20. gr. Auk þess er brot það, er hjer greinir, eigi fullframið, nema hlutnum sje skotið undan afnotunum, en eltir 20. gr. er það nóg, ef rjetthafa er meinað að nota hlutinn, hvort sem er fyrir skemmri tíma eða lengri, en þarf eigi að vera skotið með öllu undan afnotunum eða neinn tilgangur í þá átt. Svo á 1. tölul. þessarar greinar því að eins við, ef sökunautur á sjalfur hlutinn, en 20. gr. tekur eigi síður til þess ef aðrir eiga hann. En sama regla gildir eftir almennum grundvallarreglum, ef maður fremur samskonar verknað í fyrirsvari fyrir annan mann.

Um ákvæði tölul. 2 skal þess getið, að það tekur til allra þeirra tilfella, er maður hefir undirgengist að inna eitthvað af hendi, hvort sem það eru peningar, verk eða annað peningavirði, en hefir fengið fyrirfram meira eða minna af endurgjaldi fyrir það. Það er eigi heldur nauðsynlegt, að sökunautur hafi átt mögulegt með að skila því, er hann tók við og nú kemur sjer hjá að borga, til þess að hann verði refsiverður eftir þessu ákvæði. Það þarf eigi að hafa verið samið berum orðum um það, að maður skuli greiða fyrir það, er maður hefir mótttekið. Ef endurgjaldið er alt að einu ekki af hendi látið, enda þótt sökunaut hlyti að hafa verið það vitanlegt, að það, sem hann hefir mótttekið, var honum fengið því að eins að hann borgaði það, þá varðar atferli hans við ákvæði þessa liðs.

Brot það, er í siglingalögum nr. 56, 30. nóv. 1914, 267. gr. segir, fellur hjer undir. Það mundi og oft varða við sömu ákvæði, ef maður t. d. lætur afhenda sjer vörur í búð og kemur sjer síðan undan að borga þær, en hjer verða takmörkin milli ákvæða 1. gr. og þessa liðs vafalaust stundum óglögg.

Í 3. lið er fyrirmæli um það, ef maður leggur undir sig fasteign annars manns. Eins og kunnugt er, þá er eftir gildandi reglum um þjófnað og hugtakinu þjófnaður, eins og það er afmarkað, eigi hægt að nota ákvæði hegningarlaganna um þjófnað um likar athafnir, ef drýgðar eru í sambandi við fasteign, þ. e., ef maður dregur sjer fasteign á allan sama hátt og lausafje með leynd og að öðru leyti svo að þjófnaður gæti talist að lögum. Þar á móti gilda reglur 245. gr. væntanlega um rán og fjárkúganir einnig, ef maður er kúgaður á þann hátt, sem þar segir, til að láta af hendi fasteign. En um hitt, ef maður leggur undir sig, slær eign sinni á, fasteign annars manns án þess að rán sje eða fjárkúgun, er engin almenn regla í gildandi hegningarlögum. Stundum getur það verið saknæmt eftir 281. gr. hegningarlaganna. Stundum getur verknaðurinn verið svik, er heyra undir einhver ákvæðin í 253., 254. eða 255. gr. Á sama hátt mundu þessar athafnir sumar falla undir 1. gr. frv. En hvergi nærri allar. 1. gr. frv. og 281. gr. hegningarlaganna eru því eigi einhlítar í þessu efni. Liðurinn á að eins við einhliða athafnir sökunauts, enda falli þær eigi undir 245. eða 247. gr. hegningarlaganna. Það er sjálfsagt refsiskilyrði, að sökunautur viti að hann eigi ekki eignina eða hafi lögmeitt tilkall til hennar. Ef svo er, getur verknaðurinn að visu verið ólögleg sjálfataka, refsiverð eftir 117. gr. hegningarlaganna, en eigi eftir þessu ákvæði, sem hjer um ræðir. Í orðalaginu þarf eigi að liggja það, að maður slái eign sinni á fasteignina. Það getur lika náð til þess að maður afli sjer á ofannefndan hátt

rjettinda yfir henni, t. d. slægju- eða beitaritak í jörð. Þó eru hjer óglögg takmörkin milli þessa ákvæðis og 20. gr.

Um 18. gr.

Brot það, er í 17. gr. 1. tölul. segir, getur verið framið á þann hátt, sem 231. gr. hegningarlaga talar um. Og er þá rjett að taka þetta atriði til greina, þegar kveða skal á um refsinguna. Svo getur og brotið verið framið á þann hátt, sem í 245. gr. sömu laga segir, og er þá ef til vill vafasamt, hvort það heyrði undir þá grein. En til þess að taka af þann vafa, er ákvæðið sett um heimild til að hækka refsinguna, ef atvik liggja svo til sem í 245. gr. getur. Enn má vera, að brotið sje framið með þeim hætti sem í 247. gr. alm. hegningarlaga greinir, en þegar svo er, þarf hjer ekkert sjerákvæði um það, því að þá má beita fyrirmælum þeirrar greinar vegna þess, hversu rúmt þau eru orðuð.

Um 19. gr.

Visast til þess, sem sagt var um 8. gr.

Um IV. kafla.

Hjer eru talin ýms brot, er snerta meðferð á fjárrjettindum annara manna. Um sum þessara brota eru ákvæði í alm. hegningarlögum. Má þar einkum nefna 238. gr., og ef til vill má koma sumum þeirra undir 259. gr. En um önnur — og þau eru mörg — vantar alveg ákvæði, svo sem um afnotasvik, sem er samhliða brot og nytjastuldur eftir 238 gr., nema ef vera mætti að þessum athöfnum mætti koma undir 259. gr. hegningarlaga.

Í erlendum refsilögum eru talin ýms þau brot, sem í þessum kafla greinir. Í norsku hegningarlögunum eru þau mörg talin undir yfirskriftinni: »Forseelser mod Formuerettigheder« og »Forseelser mod den almindelige Tiltid«. Í þýsku hegningarlögunum eru þau látin heyra undir hugtakið: »Strafbarer Eigennutz« o. s. frv. Brotin, sem í þessum (IV.) kafla eru talin, eru allósamkynja, og má því greina á um það heiti, er velja skuli sem samheit yfir þau.

Um 20. gr.

Ákvæði þessarar greinar taka yfir brot það, sem 238. gr. hegningarlaga ræðir um, og sumt af því, sem hún nær til, mun nú heyra undir 259. gr. Hún kemur til greina, þar sem aðrar greinar ná ekki til vegna þess að þar eru sett einhver önnur eða rikari refsiskilyrði. Ef skilyrðum þessara gr., svo sem 1., 6., 12., 14. eða 17. gr. eru fyrir hendi, þá er athöfnin dæmd eftir því. Ákvæði greinarinnar miða í þá átt að friða um eignir eða fjárrjettindi manna, enda þótt árásir á þau verði eigi talin stórsaknæm eða beint glæpsamleg. Greinin tekur yfir hverskonar ranglega hagnýtingu, svo sem notk-

un frammar en leyfð er á leigðum eða lánuðum hlut eða hlut í sameign, og ráðstöfun á honum, t. d. framlán eða framleigu, ef hún er ólögleg, notkun hlutar, sem er í annars manns vörslum sem eigi er heimil að lögum, hvort sem hluturinn er þar með tekiun úr vörslum hans eða ekki, svo og ef maður, án þess að hagnýta hlutinn sjálfur eða ráðstafa honum, meinar eiganda, eða öðrum sem rjett á þar til, afnot hans.

Lík fyrirmæli eru í 40. kap. norsku hegningarlaganna og í Uppkasti dönsku refsilaganefndarinnar 314. gr.

Um 21. gr.

Þessi grein hefir ákvæði að geyma, sem eigi finnast í íslenskum lögum eða neitt svarandi til þeirra. Vera má þó, að koma mætti þeim athöfnum, sem hjer er lýst, undir 259. gr. hegningarlaganna, en mjög sýnist það þó hæpið. Í 373. og 401. gr. norsku hegningarlaganna eru samskonar ákvæði, svo og í D. K. U. 316. gr. Að öðru virðist greinin eigi þurfa skýringar.

Um 22. gr.

Miðar til að vernda gegn ósæmilegri samkeppni, og broti á trausti, sem nauðsynlegt er að sýna mönnum í ákvednum stöðum. Að því leyti eru ákvæði greinarinnar skyld 6. gr. En munurinn er sá, að innri skilyrði refsingar eru þar önnur og strangari, auðgunartilgangur, en hjer er þess eigi kraf. ist beinlínis. Um 1. og 2. tölul. er það reyndar að segja, að brotið er því að eins refsivert, að það sje framið í atvinnuskyni, og að því leyti mætti gera ráð fyrir auðgunartilgangi, en þótt svo sje, þá eru takmörkin sæmilega glögg milli þessara ákvæða og 6. gr., því að hjernefnd ákvæði eiga við alveg tilteknar og glögt afmarkaðar athafnir, en 6. gr. hefir að geyma almenna reglu.

Engin ákvæði þessarar greinar geta átt við, þegar skýrslan er gefin í embættisnafni eða samkvæmt opinberri skyldu, t. d. samkvæmt vitnaskyldunni, í dómsmálum. Sama er og um kærur til stjórnarvalda að segja. Þar um gildir 228. gr. alm. hegningarlaga, og sú athöfn eigi refsiverð frammar en þar segir.

Samskonar fyrirmæli eru í 294. gr. norsku hegningarlaganna og D. K. U. 317. gr.

Um 23. gr.

Samhljóða ákvæði eru í D. K. U. 318. gr. Ákvæðið nær til allra útboða um vörur eða annað ef um samkeppni er að ræða og fleiri tilboð koma fram en eitt. Það er eigi skilyrði til þess að nota megi ákvæði greinarinnar, að það tilboðið sje verra, sem tekið er. Það er líka refsivert að krefja eða þiggja fje til þess að taka eða fyrir það að hafa þegið tilboð, jafnvel þótt það sje betra en hin. Ef embættis- eða sýslunarmaður á í hlut, þá getur atferli hans varðað við einhver fyrirmæli 13. kap. hegningarlaganna. En ef svo er eigi, þá kemur þessi grein til álita.

Um 24. gr.

Þar sem brot samkvæmt þessum kafla eru tiltölulega smávægileg sýn-

ist ekki ástæða til þess að mál sje höfðað út af þeim, nema sá æski þess, sem misgjört er við, og því sýnist þelta fyrir mæli vera eðlilegt og eigi þurfa framfar skýringar.

Um V. kafla.

Þessi kafla hefir fyrirsögnina: »Um okur, glæfraspil og annarskonar skylt atferli«. Um þessar athafnir eru engin fyrir mæli í almennum hegningarlögum. Brot þessi hafa það sameigið, að annar vinnur en hinn tapar og atvik liggja svo til, að sá vinningur er eigi að eins órjettmætur, heldur einnig það, að til grundvallar honum liggur engin fjárráðstöfun, sem stefni að þarflegu eða heppilegu takmarki fyrir þjóðfjelagið.

Í refsilögum Norðmanna eru ákvæði um þessi afbrot í 29. kafla og í þýsku hegningarlögunum í 25. kafla, og eru þau sama efnis og þau, er hjer eru sett.

Um 25. gr.

Í gildandi lögum er engin refsing lögð við því, þótt maður bersýnilega noti sjer neyð annars manns og annað það, er í greininni er talið, til þess að fá hann til ráðstafana þeirra, sem þar segir, svo framarlega sem verknadurinn er eigi saknæmur eftir ákvæðum laga um svik, fjárkúganir og þess konar glæpi. Eina ákvæðið, þar sem refsing er lögð við því, ef maður tekur ofhátt endurgjald fyrir það, sem hann innir af hendi, er í tilsk. 27. maí 1859, sbr. lög nr. 10, 7. febr. 1890, og er ætlast til að það standi áfram. Það tekur að eins til hærri leigutöku en 6 af hundraði af peningaláni, sem trygt er með fasteignarveði. Það getur hugsast, að þessi athöfn, sem í tilsk. 1859 segir, geti verið svo lögð, að hún falli líka undir ákvæði þessarar greinar, og fer það þá eftir áliti dómars, hvorri heimildinni hann beitir. Ef refsingin yrði hærri eftir þessari grein, er sjálfsgagt að beita henni. En það er engu síður hugsanlegt, að tilsk. 1859, sbr. l. nr. 10, 1890 komi til álita, enda þótt alls eigi verði sagt að atferli sökunnauts varði við þessa grein. Auk þess að sá, er lánað peninga fyrir t. d. 7% og gegn fasteignarveði, þarf alls eigi að hafa notað sjer neyð, æsku, ljettúð eða reynsluskorts annars manns, er þess að gæta, að það sem hann lætur í tje og það, sem hinn lofar, þarf ekki að standa í svo skökku hlutfalli sin á milli, að ákvæði þessarar greinar geti tekið til þess.

Greinin tekur að eins til samninga. Taki maður einhliða, án samnings, endurgjald fyrir eitthvað, þá nær greinin eigi til þess. Til þess að ákvæðum greinarinnar geti orðið beitt, þarf hinn að hafa lagt samþykki sitt á kröfu sökunnauts. Það er eigi skilyrði til refsingar samkvæmt greininni, að neyðin sje beinlinis þess, er samninginn gerir. Svo geta atvik legið til, að annar maður, sem aðili vill hjálpa á einhvern hátt, sje nauðulega staddur. Það er eigi heldur ástæða til að binda notkun greinarinnar eingöngu við fjárhagsvandræði. Annars konar neyð getur haft alveg sömu verkanir, engu síður hægt að nota sjer hana. Í greininni er enn fremur talin æska, fávíska og reynsluskortur. En

Þessi talning er varla tæmandi. Það er gert ráð fyrir því, að sökunautur brúki eigi ósannindi eða fari svo að sem um er talað í 1. gr., því að þá er athöfnin hrein fjársvik, ef hún veldur tjóni. Hjer er eigi skilyrði, að verknadurinn valdi tjóni. Sá, er misgjört er við, getur jafnvel haft gagn af honum. Hitt að afla sjer eða áskilja sjer á þann hátt, sem sagt var, of hátt endurgjald, er saknæmt fyrir því. Endurgjaldið verður að standa í verulega og bersýnilega skökku hlutfalli við það, sem sökunautur lætur í tje af sinni hálfu. Tilætlunin er eigi að hefta frjáls viðskifti manna alment. Gróði eins á kostnað hins er alment ekki refsiverður. Það er auðvitað alítamál, hvenær endurgjaldið er svo bersýnilega of hátt sem heimtað er til refsingar samkvæmt greininni. Leiðbeiningar veitir í því efni hagur aðilja, efni samningsins, venjur eða jafnvel lög, sbr. t. d. siglingal. nr. 56, 30. nóvbr. 1914, 230. gr.

Innra skilyrði refsingar er það, að sökunautur viti, hvernig ástætt er um neyð, æsku o. s. frv. kaupunauts síns. Annars getur hann eigi »notað« sjer þessar ástæður hans.

Nefnd eru atvik, er auka sektina. Þar er fyrst ef kaupunautur er undir 18 ára. Er hjer miðað við gildandi reglur um hálfert fjárforræði. En þótt þeim yrði breytt, gæti samt aldurstakmark þetta staðist. Og það skiftir eigi hjer máli, þótt samningurinn sje alveg ógildur eftir ákvæðum laganna um fjárforræði ungra manna. Samningar sem brjóta bág við þessa grein, eru einmitt alveg ógildir. Þar sem enn er talað um, að samningum sje hagað á ákveðinn hátt til að dylja hið sanna eðli ráðstöfunarinnar, þá er átt við þau tilfelli, er skriflegur samningur er gerður og rangt er sagt til í honum um kaupin, t. d. gefið út skuldabryjef fyrir 1000 kr., en helmingur upphæðarinnar samstundis tekinn fyrirfram sem leiga af fjenu. Ef skriflegt heit er gefið eða hátiðlegt loforð um að efna samninginn eða halda honum leyndum, þá er það einnig refsiauki, því að það miðar til þess að sökunaut verði auðveldara að hafa tilætlud not af gjörðum sínum og halda þeim áfram. Þá sýnist sjerstaklega ástæða til að auka refsinguna, ef slik brot eru ítrekuð eða beinlínis höfð að atvinnu.

Önnur málsgr. er nauðsynleg viðbót við 1. málsgr. Ef það varðar refsingu að áskilja slíkt endurgjald sem í 1. málsgr. segir, þá er litlu sæmra að leita aðstoðar ríkisvaldsins, dómstólanna, til þess að innheimta ólöglegan arð af brotinu. Auðvitað koma hjer til greina reglurnar um eignarheimild á skuldaskírteinum og öðrum viðskiftabryjefum, sbr. lög nr. 18, 4. nóvbr. 1887, 7. gr. og önnur þar um gildandi ákvæði. Og yfir höfuð er hjer innra skilyrðið, að innheimtumaður viti af hvaða rót krafan er runnin.

Um 3. málsgr. er þess að geta, að fæstir þeir samningar, sem í 1. málsgr. segir, munu nú alment verða ógildir eftir borgaralegum rjettarreglum. Það er undantekning, ef samningur verður ógildur, þótt annar noti sjer neyð hins, sbr. sem einstakt dæni siglingal. 232. gr. Líkt er að segja um fávisku og reynsluskort. Þeir samningar, sem ófullveðja menn gera, fyrir sína hönd um fjármál, eru þar á móti venjulega ógildir. En úr því að samningar þeir, sem í 1. málsgr. segir, eru refsiverðir, þá er rökrjett afleiðing af því, að þeir skuli einnig ógildir að borgaralegum lögum og eigi einungis þannig, að eigi sje skylt að

inna af hendi samkvæmt efni þeirra, heldur sje einnig rjett að heimta aftur greiðslur, sem fram hafa farið eða jafnvirði þeirra. Endurheimtan á að eins við það, er ólöglega hefir verið heimtað Að öðru leyti getur samningurinn haldist.

Málshöfðunarreglan í 4. mgr. er þannig orðuð, af því að oft mundi það vera, að sá, er misgjört er við, mundi vera orðinn svo háður sökunaut, að hann mundi eigi heimta málssókn á hendur honum. Hins vegar sýnist rjett, að *heimila* valdstjórninni niðurfall saka, ef aðili æskir þess, sá er misgjört var við.

Um 26. gr.

Í norsku hegningarlögunum segir um þetta brot í 298. og 299. gr., og í hegningarlögum Þjóðverja í 284. og 285. gr. Í íslenskum lögum eru engin fyrirsmæli til hjer að lútandi, nema í Jónsbók, Þjófab. 17. Þar er rætt um »dufl«, teningskast um peninga og veðmál. En þetta ákvæði Jónsb. Þjfb. 17 er orðið úrelt að sumu leyti og jafnframt of viðtækt, þar sem þar er lögð refsing við þessum athöfnum, hvernig sem á stendur. Það má til sanns vegar færa, að allar kröfur, sem risnar eru beinlinis af spilum, teningskasti og veðmálum alment, sjeu ógildar að borgaralegum lögum. En hitt að refsa fyrir hvers konar peningaspil samrýmist fráleitt rjettarmedvitund manna. Tilgangur refsilöggjafarinnar getur ekki verið að taka fyrir meinlausar skemtanir til dægurstyttingar, eins og mörg spil eru eða eins og þau eru spiluð af almenningi. Því verður að setja einhver takmörk. Þau getur verið erfitt að setja rjett og erfitt að framkvæma ákvæðin. Lög þau, sem visað var til í upphafi um þessa grein, láta þessar athafnir því að eins varða við lög, að þau sjeu þá jafnframt lögreglubrot, að þær sjeu framdar í atvinnuskyni, og að þær sjeu framdar þannig, að hættulegt eða ósiðsamlegt megi teljast.

Heitið »glæfraspil« á að taka til allra þeirra athafna, sem í næstu grein 1. mgr. er lýst. Það svarar til danska orðsins »Hazardspil«, og í þýsku hegningarlögunum er heitið »Glückspiel« og í hegningarl. Norðmanna »Lykkespil« haft um sömu athafnir.

Ákvæði 3. málgr. er svo orðað, af því að oft er allskostar óhæfilegt, að sá fái endurgreitt, er tapað hefir. Hann getur einmitt verið sá, er refsiverður er eða refsiverðastur. Ef svo er, að sá einn eða þeir einir, sem tapa, ættu að sæta refsingu eða svo er ástatt um þá alla, jafnt þá, sem vinna, og þá sem tapa, þá er sjálfsagt að gera vinninginn upptækan. Ef sá eða þeir hafa tapað, er eigi eru refsiverðir, getur verið ástæða til að dæma hina til að endurgreiða þeim í stað þess að gera vinninginn upptækan. Hins vegar er það eigi lögskyllt eftir 3. málgr., og er ástæðan fyrir því, að dómaraum er að eins veitt heimild til þess, sú, að einatt mundi tvímælis orka, hvort sá, sem hefir tapað, en er eigi beint refsiverður, væri svo hreinn af sökinni, að sæmilegt væri að dæma honum tap hans.

Um 27. gr.

Hjer eru nánar afmarkaðar þær athafnir, sem refsiverðar eru eftir 26. gr.,

eftir því sem föng eru á. Eins og tekið er fram í 26. gr., er athöfnin því að eins eins refsiverð, að hún sje framin í atvinnuskyni. Þá verður ávinningslöngunin aðalatriðið. Það er spilað til þess að vinna fremur en til skemtunar. Annað mál er það, að ávinningslöngunin, eða atvinnan af að spila, útilokar vitanlega ekki skemtunina. Sem atriði, er mestu valda um dóminn um það, hvort ávinningslöngunin eða ávinningstakmarkið sje aðalatriðið, er eðli spilsins og hvort það sje mikið eða lítið, sem undir er lagt. Spilið þarf eigi að vera þess eðlis, að tilviljun ráði ein eða aðallega úrslitum. Spilið getur vel heyrt undir glæfraspil samkvæmt ákvæðum greinarinnar, þótt úrslitin fari að nokkru leyti eftir kunnáttu og hagsýni spilarans. Og hitt, þótt tilviljun ráði mestu, þarf eigi að gera spilið að glæfraspili, ef um smáræði er spilað, svo að vinningur hlýtur jafnan að verða litill.

Í 2. málsgr. eru talin tilfelli, er að visu verða eigi nefnd spil, en jöfn ástæða er til að refsa fyrir. Takmörkin eru hjer heldur eigi glögg. Veðmálið og teningskast um peninga hafa að visu sömu einkennin, að minsta kosti oftast nær. »Difference«-verslun svo nefnd getur því vel fallið hjer undir, eins og eftir 299. gr. norsku hegningarlaganna.

Um VI. kafla.

Hjer eru tekin ákvæði almenns efnis, sem eigi snerta fremur eina grein frv. en aðra, og nauðsynleg eru til að taka af allan vafa um ýms atriði, sem varða framkvæmdir á ýmsum fyrirmælum frv.

Um 28. gr.

Þótt svo mundi hafa verið lítið á, að almenn ákvæði hegningarlaganna hlytu einnig að gilda um brot þau, sem hjer eru talin að framan, hefir verið talið rjett að setja hjer ákvæði þess efnis. Er þar með girt fyrir vafa, er rísa kynni um einstök atriði. Hvarvetna þar sem öðru vísi er látið ummælt í frv., svo sem sum málshöfðunarákvæðin, vikja almennu reglurnar í hegningarlögnum, þar á meðal almenna reglan um málshöfðun í 300. gr.

Um 29. gr.

Ákvæði í þessari grein um verkun laganna aftur fyrir sig er samkvæmt alment viðurkendum refsirjettarreglum og í samræmi við 308. gr. almennra hegningarlaga.

Um 30. gr.

Það er og í samræmi við alment viðurkendar reglur, að refsiauki sá, sem ítrekun afbrota hefir í för með sjer, komi því að eins til álita, að sökunautur hafi sætt dómi fyrir hið fyrra, eða hin fyrri afbrot, er varða aukinni refsingu, ef aftur eru framin eða í sambandi við önnur síðar framin afbrot, er lög leggja við aukna refsingu, sbr. 62. og 309. gr. almennra hegningarlaga.

Með »dómi« er hjer átt við þá dóma, er eftir 62. gr. hegningarlaganna eða öðrum ákvæðum, er þar um kynnu að verða sett, valda aukinni refsingu. Enda leiðir það af ákvæðum 28. gr., að hið almenna ákvæði 62. gr. nær til þessa ákvæðis í þessari grein. Fyrirmæli greinarinnar um áhrif eldri refsidóma til refsiauka fyrir endurtekin afbrot er í samræmi við 309. gr. hegningarlaganna. Virðist ekki með því hallað rjetti sökunauts, því að eftir að ákvæði frv. hafa öðlast gildi sem lög, þá er honum vitanlegt, hvað við liggur, ef hann verður eftir þann tíma sekur um afbrot, sem hafa ítrekunaráhrif á afbrot, sem hann hefir sætt refsingu fyrir samkvæmt dómi eftir eldri lögum.